

KARJÄÄRITEENUSTE PLANEERIMINE ÜLDHARIDUSKOOLIS

Vastavalt 1998. aastal vastu võetud Iirimaa Haridus- ja Teadusministeeriumi määrusele on Iirimaa teisme astme koolis igal õpilasel õigus saada osa oma vajadustele vastavatest karjääriteenustest. Karjääriõpe peaks olema integreeritud kooli õppekavasse, mis tähendab, et kool peaks koostama oma tegevuskava karjääriõppe teostamiseks.

Iirimaaal on üle 800 õpilasega teise astme koolis üks täiskohaga karjäärinõustaja, väiksema õpilaste arvu korral on nõustaja töötundide arv väiksem.

Karjääriõppe eesmärgid

Karjääriõppe eesmärgiks koolis on aidata õpilasel teha isiklikke, sotsiaalseid, hariduslikke ja karjääriga seotud valikuid ning viia ellu muutusi vastavalt oma valikutele. Karjääriõpe koolis pakub nende otsuste tegemist toetavaid õpikogemusi vastavalt õpilaste vajadustele. Karjääriõppeprogramm peaks vastama järgmistele põhimõtetele:

- Olema kättesaadav
- Arvestama, et karjääriõppe elluviimisesse peab olema kaasatud kogu kool
- Olema erapooletu
- Olema õpilasekeskne
- Olema läbipaistev
- Olema tasakaalus
- Olema vajadusi arvestav
- Olema kõikehõlmav
- Austama konfidentsiaalsust nõustamisel ja hindamisel
- Julgustama osavõtjaid võtma vastutust oma arengu eest
- Edendama võrdseid võimalusi
- Põhinema võimalikult ulatuslikult kättesaadavatel allikatel

Karjääriõppe tegevuskava peaks olema osa kooli õppetööst. Tegevuskava lähtub õpilase arengust ja sisaldab üksteisele järgnevat tegevusi, mis on organiseeritud ja ellu viidud koostöös programmi meeskonda kuuluvate spetsialistidega – karjäärinõustaja, õpetajad, kooli juhtkond, õpilased ja lapsevanemad. Tegevuskava määratleb ja kirjeldab karjääriõppe programmi – kõiki tegevusi, mille abil kool toetab õpilasi nende isiklikus, sotsiaalses ja hariduslikus arengus.

Karjääriõppe tegevuskava põhipunktid

- *Mida kool soovib oma karjääriõppe programmiga pakkuda (eesmärgid)?*
See peaks lähtuma kooli üldistest eesmärkidest ja visioonist ning olema kooskõlas sotsiaalmajandusliku keskkonnaga, milles kool tegutseb.
- *Kes on sihtrühm?*
Arvesse peaks võtma kõikides vanuseastmetes õpilaste vajadusi. Kooliaasta jooksul võib ilmnedu vajadus teatud gruppidega rohkem tegeleda.
- *Milliste tulemusteni kavatsetakse sihtrühmadega jõuda?*
Oodatavad tulemused peaksid olema kooskõlas üldiste eesmärkidega. Tulemused tuleks defineerida nii, et need on selged, realistlikud, spetsiifilised, mõõdetavad ning ajaga piiritletud.

- *Kuidas need tulemused saavutatakse?*
Tegevused, mille abil tulemused saavutatakse, võib jaotada järgmiselt:
  - tegevused, mis abistavad õpilast otsustamisel;
  - tegevused, mis toetavad õpilasi üleminekuperioodil;
  - tegevused, mille abil täidetakse programmi üldised eesmärgid.
- *Millised on ressursid nende tulemuste saavutamiseks?*
Ressurssideks on kooli personal, töövahendid, materjalid, rahastamine.
- *Kuidas tulemusi mõõdetakse?*
Programmi käigus peaks pidama silmas, kui suurel määral püstitatud eesmärgid täidetakse, millised tegurid soodustavad ja millised takistavad tulemuste saavutamist ning millised on planeerimata tulemused, täitmata vajadused ja võimalikud uued sihtgrupid. Kokkuvõtte peaks tegema iga kooliaasta lõpus ja põhjalikuma uuringu iga kolme aasta tagant.

Rollide määratlemine

Juhtivat rolli karjääriõppe programmi koostamisel mängib karjäärinõustaja. Kõik teised õppetöoga seotud töötajad koolis võiksid aktiivselt protsessis osaleda. Personal tuleks töösse kaasata võimalikult vara. Selleks tuleks kõigepealt anda ülevaade sellest, milles karjääriõppe seisneb, millises mahus ja vormis tehakse seda koolis praegu ning kutsuda nad programmi koostamisse oma panust andma.

- *Kooli juhtkond* peaks kindlustama karjääriõppe toimimise koolis kõrgeimal võimalikul standardil. Juhtkonna ülesanne on protsessi juhtimine koostöös karjäärinõustaja, kooli personali ja lapsevanematega.
- *Karjäärinõustajal* on professionaalne roll programmi sisu määratlemisel. Samuti on ta võtmeisik koostöös kooli juhtkonnaga karjääriõppe tegevuskava koostamisel ja selle integreerimisel kooli õppekavasse.
- *Aineõpetajate* ülesanne on pakkuda õpilastele tuge ja informatsiooni oma aine ja sellega seotud erialade kohta. Aineõpetajad võivad konsulteerida karjäärinõustajaga mõne õpilase osas ja suunata ta nõustamisele.
- *Lapsevanematel* on kõige enam mõju nii otseselt kui kaudselt oma laste valikutele. Vanemad mõjutavad lapse väärtusi, hoiakuid ja elustiili. Vanematel on võtmeroll kooli karjääriõppe programmi vajaduste ja prioriteetide määratlemisel. Seda saavad nad teha konsulteerides kooli karjäärinõustaja või juhtkonnaga, osaledes koosolekutel ning võimalusel pakkudes oma abi programmi väljatöötamisel.
- *Õpilased* on karjääriõppe programmi sihtrühm. Õpilaste arvamust oma vajaduste ja prioriteetide kohta tuleb kindlasti arvesse võtta, samuti on oluline nende tagasiside protsessi toimimise kohta.
- *Kohalik omavalitsus* saab oma institutsioonide kaudu noortele pakkuda mitmesugust tuge õppimisvõimaluste, töökohtade jms näol, samuti asjakohast informatsiooni ja muid oma karjäärivõimaluste uurimist soodustavaid teenuseid.

Tegevuskava koostamine

Iga kooli karjääriõppe tegevuskava on erinev lähtuvalt õpilaste vajadustest ja ressursidest, mis on kooli käsutuses. Õpilaste vajadusi oskavad hinnata õpilased ise, lapsevanemad ja õpetajad.

Kooli karjääriõppe tegevuskava koostamise initsiatiiv ja personali motiveerimine peaks tulema kooli juhtkonna poolt. Juhtivat rolli karjääriõppe programmi koostamisel täidab karjäärinõustaja. Kõik teised õppetöoga seotud töötajad koolis võiksid aktiivselt protsessis osaleda ja olla kaasatud

võimalikult varasest staadiumist alates. Programmi põhipunktid tuleks läbi arutada paljude asjaosalistega, et tagada kvaliteet ja säilitada meeskonna motivatsioon.

Karjääriõppe tegevuskava koostamise etapid:

1. Vajaduste analüüs

Õpilaste karjääriõppega seotud vajadusi saab välja selgitada mitmel moel:

- Küsitleda õpilasi või konsulteerida õpilasomavalitsusega
- Konsulteerida vanematega
- Korraldada ajurünnak personali hulgas
- Konsulteerida kohalike tööandjatega
- Konsulteerida kooli vilistlastega
- Urida asjakohast kirjandust

Kõige paremini saab ülevaate mitme meetodi kombineeritud kasutamisel. Õpilaste kaasamine nende vajaduste väljaselgitamisesse on väga soovitatav.

2. Tegevuskava koostamine ja vastuvõtmine

Lähtuvalt karjääriõppe vajadustest paneb väike juhtgrupp kokku tegevuskava, kus sõnastatakse eelnevalt välja toodud põhipunktid. Veel tuleb programmi koostamisel silmas pidada, et:

- Igal karjääriõppega seotud tegevusel on kindel eesmärk ja see vastab mingile vajadusele
- Iga tegevust rakendatakse teatud ajaperioodi vältel
- Iga tegevust on võimalik üle vaadata, hinnata ja vajadusel muuta

Tegevuskava tuleks enne kinnitamist saata personalile kooskõlastamiseks, kommenteerimiseks ja paranduste tegemiseks. Täiendatud tegevuskava esitatakse kooli juhtkonnale, kus see vastu võetakse. Kinnitatud kujul peaks see olema kättesaadav nii õpilastele kui lapsevanematele.

3. Ülevaatamine ja muutmine

Koostatud tegevuskava tuleb töö käigus teatud aja tagant kriitilise pilguga üle vaadata ja hinnata, kas see täidab püstitatud eesmärke. Võib juhtuda, et tegevuskava tuleb modifitseerida muutunud sotsiaalsete või majanduslike tingimuste tõttu. Sihtgruppide vajadused võivad muutuda, samuti võivad ilmned uued sihtgrupid. Mõned karjääriplaneerimist toetavad tegevused võivad osutuda efektiivsemateks kui teised, või muutuvad aja jooksul eesmärgid. Kõik need põhjused tingivad vajaduse tegevuskava täiendada.

Allikas: *Planning the School Guidance Programme*
National Centre for Guidance in Education, 2004, Ireland